

134

8 (A) (B)

(1) कृष्णार्थानिर्णय.

(2) तिथिनिर्णय.

Krishnasthami Nishaya.

॥ Titli Nishaya.

93
2 (A)

X

134

8 (A)

निवेदिनीय

X

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ वैत्रशुक्रप्रतिपत्संवत्सरारंभः ॥ तत्रश्रीदयिकीतिथिर्ग्राह्या ॥ वैत्रे
 मासिजगद्गुणासप्तजप्रथमहनि ॥ शुक्रपक्षेसप्तमस्तुतदासूर्योदयेसतीतिहेमाद्रौ
 ब्राह्मणेः ॥ दिनद्वयेपितृव्यासोवापूर्ववत् ॥ वत्सरादौवलिराज्येतथैवच ॥ तैजसाभ्यगमकुर्वी
 णानरंकं प्रतिपद्यते ॥ पूर्वविद्वैवकर्तव्याप्रतिपत्सर्वदाबुधैरिति गोविंदार्णववृद्धवसिष्ठो
 केः ॥ वैत्रस्यमलमात्वेतुतत्रैवसंवत्सरारंभः ॥ इत्येकेषुद्वयैवपरैः ॥ अत्रतैजसाभ्यगोनित्यः वत्सरा
 दौवसंतादौ ॥ वलिराज्येतथैवच ॥ इतिवृद्धवसिष्ठोकेः ॥ अस्यामेवनवरात्रारंभः ॥ तत्रपरयुता ॥
 आमायुक्ता नक्तव्याप्रतिपच्चंद्रिकार्चने ॥ मूर्तुतैमात्रकर्तव्याद्वितीयायांगुणान्वितेतिदेवीपु
 राणान् ॥ अत्रप्रपादनशुक्तमपरार्के ॥ नविद्ये ॥ अतीतेफाल्गुणमासिप्राप्तेवैत्रमहोत्सवे ॥ पु
 ण्येहिप्रकथितेप्रपादनेसमारभेदितिठपक्रम्य ॥ ततश्चोत्सर्जयेद्भुक्तं त्रेणानेनमानवः ॥ प्रपेयं
 सर्वसामान्याभूतेभ्यः प्रतिपादीता ॥ अस्याः प्रपादनाप्रतिपत्स्यं तुष्टिपितामाहा ॥ अनिवार्यततोदयंजल
 मासचतुष्टयमिति ॥ तथा ॥ प्रपादं तुमशक्तेनविशेषादुर्ममीष्यता ॥ प्रत्यहंधर्मघटकेवस्रसंवेष्टिताननः

वि०

९

ब्राह्मणस्यगृहेदेयंशीतामलजलः शुचिः ॥ तत्रमंत्रः ॥ एषधर्मोऽहोदतो ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः अस्यपू
 र्णनात्मकलाममसंतुमनोरथः ॥ १ ॥ अनेनविधिनायत्तयर्मकुंभं प्रयच्छति ॥ प्रपादनकालेसोपिप्राव्या
 तीहृनसंघायः ॥ २ ॥ इति ॥ वैत्रशुक्रतृतीयायांगौरीमीश्वरयुतां संपूजयेन्नोत्सवंकुर्यात् ॥ तथाच
 निर्गुणामतेदेवीपुराण ॥ तृतीयायांयजेदेवीशंकरेणसमन्वितं ॥ कुंकुमाठारुकरमणिवस्त्रसुगंध
 कैः ॥ वस्त्रगंधपदीयैश्चदमनेनविशेषतः ॥ आदोलयेततोवस्त्रविबोधानुष्ठयेत्तदेति ॥ इयंपराब्राह्म
 णाहूर्तमात्रसत्वेपिदिनेगौरीव्रतंपरे ॥ इतिमाधवोकेः ॥ अत्रैवसौभाग्यव्रतमुक्तमाह ॥ वसतमास
 मासाद्यतृतीयायांजनप्रिये ॥ सौभाग्यायसदास्त्रीमीकार्यपुत्रसखेस्तनिरिति ॥ इयमव्यादिः
 शुक्रपक्षस्थितत्वाच्चपौर्वाहिकीग्राह्या ॥ पूर्वाहेतुसदाग्राह्याशुक्रामनुयुक्तादयः ॥ दैवकर्मणिपिथे
 यकृच्छ्रेचैवापरारिहकेतिठालवचनादितिहेमाद्रिः ॥ कालादर्शितुपिथेआपरारिहकत्वमेवोक्तं ॥
 अत्रचआहुमुक्तंमासे ॥ कृतंआहुविधानेनमन्यादिषुयुक्तादिषु ॥ कृतानिनिदिष्टीहसंपितृण
 तपिदंभवेत् ॥ अधिमासेपिइदंकर्तव्यं ॥ मन्वादिर्कैर्धिकंवर्तुर्गमासद्वयेपिचेतिस्मृतिः ॥

ति० नि०

२

चंद्रिकोक्तेः॥ अत्र पिठं न नास्ति॥ विष्णुवायनसंज्ञातिमन्वादिषु युगादिषु॥ विहाय पिठं निर्वायं सा
र्वश्राद्धं समाचरेत्॥ इति कालादर्शोक्तेः॥ अकरुणो प्रायश्चित्तमुक्तं ज्ञानिधने॥ त्वं नुवः प्रतिमं न
चक्षतवारं जले जपेत्॥ मान्वाद्यो यद्यन्यना कुरुते नैव वा यद्वि॥ इति एवं य एवति श्राद्धान्यपि नि
यानि तेषामयं संज्ञा हः॥ अमामनुयुगं कांतिं ह्यतिपातमहा लयाः आन्याष्टकं च पूर्वं अष्ट एवत्यो
ष्टकास्तथेति॥ चैत्र शुक्ल॥ तृतीया मस्य जयंती॥ चैत्र शुक्ल पंचमी त्यन्ये॥ आषाढ शुक्लैकादशी त्यप
रे॥ इयं चतुर्पासकां नानित्या॥ अन्येषां तु काम्या॥ चैत्र शुक्ल पंचमी कल्यादिः॥ अत्र स्नानदानादिम
हाफलं॥ चैत्र शुक्ल षष्ठ्या भवान्याठ प्रतिः॥ तत्र युष्मवाक्या प्रराग्न्या॥ अत्र भवान्वायाजोक्ताः
काशीखंडे॥ भवानीयस्तपश्येत् शुक्ल षष्ठ्या मधौ नरः॥ न जातु शाकं लेभते सदानंदमयो न वेदिति
अत्रैवाशोककलिका प्राशनमुक्तं॥ हे मादौ लैंगे॥ अशोककलि श्राद्धौ ये पिबंति पुनर्वसौ॥ चैत्र मासि
सिताष्टम्यं न तेषां कामवाप्नुयुः॥ प्राशनं भवत्तु॥ ह्यमशोकवराजी वं मधुमांससमुद्भवं॥ पिबामि
शोकं संतप्तो मामशोकं सदा कुर्वीति पृथ्वी चंदो दये विष्णुः॥ पुनर्वसु वृधो पेता चैत्रे मासि सिता

शिवः
२

सु॥ दशानां वधार्याय धर्मसंस्थापनाय च ॥ राक्षसानां च विनाशायै दद्यात् नोति धनाय च ॥ वरित्राणां च
धूनां जातो रामः स्वयं हरिः ॥ गृहाणां धर्मपादं भ्रातृभिः सहितो नद्येति ॥ प्रतिमादानं मंत्रयस्तु ॥ इमां स्व
र्गमधीं रामप्रतिमां समलंकृतं ॥ चित्रवस्त्रयुगलं तं राभो हं राक्षसायते ॥ श्रीरामप्रीतये दास्ये तुष्टो भ
वतु राक्षसः ॥ इति दत्तातिधाने नदघाट्टे दक्षिणं भुवं ॥ ब्रह्मरुत्यादिपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशय इति ॥
चैत्रशुक्लैकादश्यां दोलोत्सव उक्तो ब्राह्मे ॥ चैत्रमासस्य शुक्लायामेकादश्यां तु वैष्णवेः ॥ प्रादोत्तरीयो
वेशः सलक्ष्मीकोमहोत्सवैरिति ॥ चैत्रशुक्लद्वादश्यां दमनोत्सवः ॥ द्वादश्यां चैत्रमासस्य शुक्लायां द
मनोत्सवः ॥ वैधयनादिभिः प्रोक्तः कर्तव्यः प्रतिवत्सरमिति ॥ रामार्चनचंद्रिकोक्तेः ॥ ऊर्जे व्रतमधो दो
लावरावरोत्तं तु पूजनं ॥ चैत्रे च दमनारोपं प्रकुर्वाणो ब्रजत्यध इति ॥ नत्रैव पद्मवचनाच्च ॥ इदं शुक्रस्ता
दावपि कार्यं ॥ उपाकर्मोत्सर्जनं च पवित्रदमनार्पणं ॥ इदं स्पष्टं लिखितं ॥ प्रायनं परित्यज्यै ॥ कुर्याच्छु
क्रस्य च पुरोमोक्षे पीतिविनिश्चय इति गोविंदार्त्तवे रूद्रगार्ग्यवचनात् ॥ चैत्रशुक्लैकत्रयोदश्यां मन
जव्रतं ॥ तत्र सापूर्वाज्ञाया ॥ त्रयोदशतिथिः पूर्वाः सितेति दीपिकोक्तेः ॥ चैत्रशुक्लचतुर्दशी पूर्वाज्ञाया ॥ त्र
निदिभ्रमंति भूतानि शक्तयः शूलभृद्यतः ॥ प्रतस्त्वत्रचतुर्दश्यां सत्यां तत्पूजनं भवेत् ॥ इति ब्राह्मवैवर्त
तु ॥ मधोवरावरा मासस्य शुक्लायां च चतुर्दशी ॥ सारात्रिध्यापि नीजाया नान्याशुक्ला कदाचनेति हेमाद्रौ ॥

रा

वोधाय नोक्ते ॥ चैत्रपौर्णमासि सामान्यजिह्वाया प्ररैव ॥ अत्र विशेषो निर्णयामते ॥ विष्णुतौ ॥ चैत्री चित्रा कु
ता चेत्स्वात्तया चित्रवत्प्रदानेन सौभाग्यमाप्नोतीति ॥ तथा ब्राह्मे ॥ मंथे वा के गुरौ वा पिवा पिवा रे श्वे
तेषु चैत्रिका ॥ तत्राश्वमेधजं पुण्यं ह्यनं प्रादुर्दिनिर्भवेत् ॥ वापकीये ॥ संवत्सरे कुतार्चया सायक्याद्यौ
द्वित्यास्तन ॥ दमनेन धये चैत्र्यां विशेषेण सदाशिवं ॥ इयं मन्वादि रूपि ॥ चैत्रकृष्णत्रयोद
श्यां महावा रुणी संज्ञको योगः ॥ तदुक्तं वाचस्पतिनिबंधे ॥ शनिवारसमायुक्ता सामहावा रुणी छ
ता ॥ गंगायां यदिलभे स कोटि सूर्यग्रहादिका ॥ शुभयोगसमायुक्ता शनौ शतत्रिंशदधिक ॥ महामहे
ति विख्याता त्रिकोटिकुलमुदरेत् ॥ चैत्रासिते वा तृणाक्षयुक्ता त्रयोदशी सूर्यस्तस्य वारे ॥ यो
गेश्वरे सामहाती मह्या गंगजले कं ग्रहकोटितुल्येति ॥ त्रिस्थलीसेतौ ब्रह्मा उपुराणे पि ॥ वारु
णेन समायुक्ता मधुकृष्णत्रयोदशी ॥ गंगायां यदिलभे त कोटि सूर्यग्रहे समेति ॥ कथ्यते रा
त्रौ ॥ मधुकृष्णत्रयोदश्यां शनौ शतत्रिंशदधिक ॥ वारुणीति समाख्याता शुभे तु महती स्मृते
ति ॥ चैत्रकृष्णचतुर्दश्यां तु विशेषः स्मर्यते ॥ पृथ्वी चंद्रोदये पुलक्यः ॥ चैत्रकृष्णपक्षस्त्वल्पात् ॥
॥ इति चैत्रः ॥ पृथ्वी चंद्रोदये पादौ तीर्थौ चानुद्दिनं स्नातं तैश्च पितृतर्पणं ॥ दानं च भद्रदादीनां

मधुसूदनपूजनं॥माधवेमासिकुर्वीतमधुसूदनतुष्टिदं॥अथवैशाखस्नानं॥तत्रपृथ्वीचंद्रोद
येविष्णुस्मृतिपादयोः॥तुलामकरमेष्टुप्रातस्नानविधीयते॥हविष्यव्रतवर्षमहापातकनाश
नमिति॥शौरमासठक्ताः॥अन्यदपिपक्षद्वयमुक्तं॥तत्रैवपादौ॥मधुमासस्यपक्षक्रायामेकादश्याम
जोषितः॥पंचदश्यांचनोवीरमेवसंकमणोपिवा॥वैशाखस्नाननियमंब्राह्मणानामनुज्ञया॥मधुसूदन
मन्त्रचक्र्यासंकल्पपूर्वकं॥तत्रमंत्रः॥वैशाखसकलमासमेवसंकमणो रवेः॥प्रातःसनियमःस्नानेप्रीयतां
मधुसूदनः॥मधुहंतुप्रसादेनब्राह्मणानामनुज्ञात॥निर्विघ्नमस्तुमेपुर्येवैशाखस्नानमन्युहं॥माधवे
मेघगेजानौशरेमधुसूदन॥प्रातःस्नानेनाथफलदोभवपापहृन्इति॥तीर्थनामापरिज्ञानेतुतत्रैवस्म
र्यते॥पदानज्ञायतेनामतस्यतीर्थस्यभोटुजा॥तत्रसुद्वारंकार्येविष्णुतीर्थमिदंविधिः॥अत्रत्रिकालं
तस्याद्विष्णुपूजा॥अथत्यमूलेजलदानं चेत्यादितत्रैवोक्तं॥अशक्तस्तुभ्यहंस्नायात्॥तदुक्तंतत्रैवपादौ॥
त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांवैशाख्यांचदिनत्रयंअपिसम्यक्विधानेननारीवापुरुषोपिवा॥प्रातःस्नानःसनि
यतःसर्वपापैःप्रमुच्यतइति॥यदातुवैशाख्योमलमासोभवति॥तदाकाम्यानांतत्रसमाप्तिनिवेधान्मा
सद्वयंस्नानंतन्नि यमाश्रकर्तव्याः॥मासोपवासचांद्रायणदितुमलमासएवसमापयेत्तमलिने
मासोपवासव्रतमिति॥वैशाख्याविधिवत्स्नात्वाभोजयेद्ब्राह्मणान्यश्वाकुशरंसर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः॥

शमी॥प्रातस्तुविधिवत्स्नात्वाभोजयेत्फलंलभेदिति॥चैत्रशुक्लनवमीरामनवमी॥सात्वमध्याह्नयोजिनी
ग्राह्या॥उक्तंच॥अगस्तिसंहितायां॥चैत्रशुद्धेनवमीपुनर्वसुयुतायदि॥सैवमध्याह्नयोजेनमहापु
र्यतमाभवेदिति॥तथा॥चैत्रमासेनवम्यांतुजातोरामस्यवरुणि॥पुनर्वसुक्षयंयुक्तासातिथिसर्व
कामदा॥केवलापिसदोषोव्यानवमीशब्दसंज्ञादिति॥दिनद्वयेमध्याह्न्यामौतदभावेवापुनर्वसुयु
तामपिपूर्वोक्त्यापरेवग्राह्या॥तदुक्तंतत्रैव॥नवमीचाशमीविद्यात्याज्याविष्णुपरायणैः॥अत्रविष्णुपुराण
गौरितिवदतायदाप्रातस्त्रिमुहूर्तानवमीदशमीचतस्मिन्नेवदिनेसमाप्यते॥तदास्मार्त्तानांउत्तरदिवसे
एकादशीनिमित्तोपवासेननवमीव्रतांगपारणातोपेमाभूदितितत्रस्मार्त्तैरशमीविधेर्वग्राह्या॥वे
द्वेवेस्तुपरेतिस्रचितमितिबोध्यं॥इदंचव्रतंनित्यकाम्यं॥उपोषांजागरणंपितृनुद्विष्यतर्षणं॥तस्मिं
दिनेतुकर्तव्यंब्रह्मप्राप्तिमभीप्सुभिः॥यस्तुरामनवम्यांतुमुक्तेमोहादिमूढधीः॥कुंभीपाकेषुघोरेषुपच्य
तेनात्रसंशयः॥इत्यगस्त्यसंहितोक्तेः॥अत्रमध्याह्नेपूजा॥रात्रौजागरणंअथपरेद्युःप्रातःपाप
सहोमश्रीरामप्रतिमादानादिकंहमादौबोध्यं॥इदंचमलमासेनकार्या॥सुजसमल्यजसंस्यातो
पवासःकृतोभवेत्॥नक्रुर्गन्मलमासेतुमहादानंव्रतानिचेतिमैधवीयेसंज्ञहवचनात्॥अर्घ्यमंत्र

विद्ये ॥ इमं प्रक्रम्य ॥ उदकं मांसकनकास्नाना सर्वरसैः सह ॥ यवगुधमचणकासक्तुदध्योदनंतथा ॥
 अष्मिकं सर्वमेवात्र सस्यं दाने प्रशस्यतेति ॥ देवीपुराणे ॥ तृतीयायां तु वैशारथ्ये हि गण्यते प्रपूज्यते ॥ ३
 उदकं प्रदत्ता तस्य तु पितरो पि पि पि ता म ह ॥ गंधोदकं तैर्भिर्भिः सान्ने कुं ने कुलान्वितं ॥ पितृभ्यः संप्र
 दास्याभिः सुपुति कृतु ॥ इति इह च आहुं पिं रु र हिते मित्कृतं ॥ अत्र रात्रि नौ जने प्रायश्चित्तं मग्निधा
 ने ॥ रात्रौ नौ ते वत्सरे तु मन्वादि युगुगादिषु ॥ अग्निस्वयं धिमंत्रं च जपे दशनपातकमिति ॥ अपराह
 यमः ॥ कृतोपवासासलिलयेषु गादिषु ॥ इति हे मादौ ॥ अत्र ह्येव कुं ने मन्वादिमहालययुगादिषु ॥ इति हे मादौ ॥ अ
 व्यष्टगवचेनात् ॥ अत्रोदकं नमन्वादिमहालययुगादिषु ॥ इति हे मादौ ॥ अत्र ह्येव कुं ने मन्वादिमहालययुगादिषु ॥ इति हे मादौ ॥ अ
 वपरिगणनाच्च ॥ महालययुगादिषु ॥ इति हे मादौ ॥ अत्र ह्येव कुं ने मन्वादिमहालययुगादिषु ॥ इति हे मादौ ॥ अ
 सद्दुयेपिकर्तव्यमित्कृतं ॥ योगादिकं मांसिकं च आहुं चापरपक्षिकं ॥ मन्वादिकं तैर्भिर्भिः च कुर्या
 न्मासद्दुयेपि चेति ॥ अपरपक्षः न तु महालयः ॥ तस्य तत्र निषेधात् ॥ मंदरत्ने मरीचिः ॥ प्रतिमासं
 मता एह च आहुं यत्प्रतिवत्सरं ॥ मन्वादे च युगादे च तस्या सोरुत्रयोरपी ॥ प्रतिवत्सरं क्रियमाणं क
 ष्यादि आहुं मिति ॥ तत्रैवं ध्यातं ॥ अत्र समुद्रस्नानं महाफलं ॥ तदुक्तं पृथ्वी चंद्रौ दये सौरपुराणे ॥ युगा ५

८

दैतुनरस्नात्वा विधि वस्त्रवणादौ ॥ गोसहस्रप्रदानस्य कुरुक्षेत्रे फलं हि यत् ॥ तत्फलं नमते मयो नू भिद्यानस्य च ध्रुव
 मिति ॥ अयं निर्णयः सर्वयुगादिषु बोद्धव्यः ॥ इयमेव तृतीयायां परशुरामे जयती ॥ सा च प्रदेव्या पिनी ग्राह्या ॥ त
 दुक्तं मां वा वेनैपिकायां रंकादना विषयोः ॥ वैशाखस्य सिते पक्षे तृतीयायां पुनर्वसौ ॥ निशायाः प्रथमे यामे रामा
 ख्यो समयो हरिः ॥ रेणुकायास्तयोगी देवती र्णो भुवि स्थयं मिति ॥ दिनद्वये तस्या त्रयो अंशतः समव्याप्तौ च प
 रा ॥ अन्यथा पूर्ववत् ॥ तदुक्तं ॥ तत्रैव भविष्ये ॥ शुक्लतृतीया वैशाखे शुद्धे पोष्यादि न द्वये ॥ निशा पूर्वयामे
 चेदुत्तरान्यत्र पूर्विके ॥ वैशाखे शुक्लसप्तम्या गौ यतिः ॥ तदुक्तं पृथ्वी चंद्रौ दये ब्राह्मे ॥ वैशाखे शुक्लसप्तम्या
 जन्तुना जन्तुवी पुरा ॥ क्रोधा सिता पुनस्त्यक्ता कर्णं रंध्रा तु दक्षिणात् ॥ तत्र पूजयेद्देवीं गंगां गगनमेख
 ला मिति ॥ इयं च शिष्टा चाराम्भ्यान्त व्यापिनी ग्राह्या ॥ दिनद्वये तस्या एकादशव्याप्तौ वा पूर्वा ॥ युग्मकपात् ॥
 वैशाखे शुक्लदश्या योगविशेषो हो मादौ पंचाननस्यो गुरुभूमिपुत्रौ मेघरविः स्याद्यदि शुक्लपक्षे ॥ पाशाभिधा
 ना करमेयुक्तो तिथिव्यती पत इति ह योगः ॥ अस्मिन् गोभूमि रण्य वस्त्रदानेन सर्वपरिहाय पाप ॥ सु
 रत्वमिंद्रत्वमनामयं तमर्या विपत्तयलभते मनुष्यः ॥ पंचाननः सिंहः ॥ पाशाभिधानां तिथिद्विदश ॥ करजो
 हस्तः ॥ वैशाखे शुक्लचतुर्दशी नरसिंह जयति ॥ सा प्रदेव्या पिनी ग्राह्या ॥ तदुक्तं हे मादौ नृसिंह पुराणे ॥
 वैशाखे शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां निशा मुखे ॥ मज्जन्म संभवं पुण्यं व्रतं पापप्रणशने ॥ वर्षे तु कर्तव्यं मम संतु

धिकारमिति॥ दिनद्वयेतद्वा प्रावंशतः समव्यापौ च परा॥ विषमव्यापौ त्वधिकव्यापिमिति दी
 नद्वयेव्यापौ पूर्वा॥ पूर्वदिने गौरा का लव्या प्रेतत्वात्॥ परदिने च तदभावात्॥ अस्या च संकल्पसु
 पव्रतो पक्रमो मध्याह्ने एव कर्तव्यः॥ ततो मध्याह्ने वेलायां नद्यादौ विमले जले इत्युक्तम्य॥ परिधा
 यत्ततो वा सो व्रतकर्म समारभेत॥ इति तत्रैवोक्तं॥ अस्य॥ एवयोगविशेषेण प्राशस्यतत्रैव स्मर्य
 तेत्यातिनक्षत्रयोगे च शनिवारमहद्वत्सिद्धयोगे स्य संयोगे वणिजे करणे तथा पुंसां सो भाग्ययोगे
 नलभ्यते दैवयोगतः॥ तथा॥ एते योगे विनापि स्यान्मदिनं पापनाशनं तथा सर्वेषामेव वर्णा नाम
 धिकारोऽस्ति मद्भते॥ तथा॥ विनायकमदिनं यस्तु लंघये पापकृत्तरः स याति नरकं घोरं वा विद्वं यदि
 वाकरो॥ अत एवेतदं नित्यकर्ममिह्याहः॥ वैशाखशुक्लपौर्णमास्या विशेषः॥ स्मर्यते न विद्ये॥ वैशा
 खी कार्तिकी माघी तिथयो तीव्रपूजिताः स्नानयानविहीना स्नाननेयाः पांडुमंदनेति॥ इति वैशाखः
 ॥ ज्येष्ठशुक्लतृतीयायां रं चाव्रतं॥ तदुक्तं माघवीथे न विद्ये॥ नद्रे कुरु व्ययत्नेन रं भाख्यव्रतमुत्तमं
 ॥ ज्येष्ठशुक्लतृतीयायां रं चाव्रतं॥ यमते परेति॥ सा पूर्वविद्या ब्राह्म्या॥ बृहत्तया तथारं भासा विजीव
 दपोतकी॥ कृष्णसमीच॥ भूता च कर्तव्या संमुखीति धीरिति॥ स्कां देतेः॥ ज्येष्ठशुक्लदशमी दशह

६

वैशाखशुक्लपौर्णमास्या

वैशाखशुक्लतृतीया अक्षतृतीया॥ सा च पूर्वाह्णव्यापिनी ग्राह्या॥ दिनद्वयेतद्वा सौतु परैवेति निर्णयामृतादौ
 स्थितं॥ इयं युगादि रपि॥ ज्ञाते॥ यामन्वाद्या युगाद्या अतिथयस्तस्मान्नवः॥ स्नात्वा द्रत्वा च जत्वा च द
 त्वा नंत फुलेनेति॥ आह्वेपि पूर्वाह्णव्यापिनी ग्राह्या॥ पूर्वाह्णे तु सदा कार्यं शुक्लमनुकूलादयः॥
 दैव्यकर्मणि पित्रे च कृष्णे चैवा पराणि कृते॥ इति नादोक्तेः॥ दिवो दासीये गोभिलः॥ वैशाखस्य
 तृतीयायां पूर्वविद्वं करोति वै॥ ह्यं देवानां एतं कथं च पितरस्तथेति॥ स्मृत्यर्थसारे गोविंदा
 र्णवादिष्यत्येवं॥ तेनेयं पूर्वाह्णव्यापिन्येव॥ दिनद्वयतथात्वेपि परा॥ इमामुपक्रम्य॥ गोरी विनायको
 पेता पुण्यको हि प्रदासदेति॥ नारदोक्तेः॥ उपवासे तु पूर्वाह्णवैधर्तियं तीपातौ युगमन्वा दयस्तथा॥
 स मुख्या उपवासे स्युर्दनादावति मास्मृताः इति अनेत नदो दौ हतवचनात्॥ यतु निर्णयामृतकृतोक्तं
 अमाश्राद्धमापराह्णकमक्त एव मन्वेतरा दीना युगादीनां विनिर्णया इका लादर्शकृतोक्तत्वात्॥ आह्वे
 मापराह्णक्येव ग्राह्या॥ देवके इत्यादिव च ननु विष्णुपूजादिविषयकमिति तत्पूर्वोत्तरं गोभिलादिव
 च न विरुद्धं॥ कालादर्शोक्तिस्तु कृष्णाय युगादि विषयेति दिक्॥ अत्र विद्वेयो हे मादौ न विद्ये॥ वैशा
 खे शुक्लपक्षे तु तृतीयायां तथैव च॥ गंगा तोयनरः स्नात्वा मुच्यते सर्व किंस्मिन्॥ तस्यां कार्यं यवैर्होमो
 यवैर्हि कृत्वा समर्चयेत्॥ यवा दद्याद्दिजातिभ्यः प्रयतः प्राशयेद्यवानिति॥ अत्र विशेषो॥ तच्चैव न

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ दाक्षिणात्यगौडमैथिलादिनाना निबंधपर्यालोचनया कृ
 ष्णजन्माष्टमी निर्णीयते ॥ सा च पौर्णिमा तमासाभिप्रायेण कृष्णजन्माष्टमी ॥ अमा
 तमासाभिप्रायेण श्रावण कृष्णजन्माष्टमी ॥ तत्राष्टमी द्वेधा ॥ जन्माष्टमी जयंती च ॥
 तत्राद्या केवलाष्टमी ॥ अष्टमी श्रावणे मासि हृष्यपक्षे यदा भवेत् ॥ जन्माष्टमी
 तिसाज्ञेया महापातकनाशिनी तिस्रान्दात् ॥ रोहिणी युता तु जयंती ॥ कृष्णजन्मा
 भवेद्यत्र कलैकारोहिणी यदि ॥ जयंती नाम सौ प्रोक्ता उपोष्या सा प्रयत्नत इत्याद्ये
 यात् ॥ अष्टम्यधिकरत्निका चेद्रोहिणीत्यर्थः ॥ तत्र जन्माष्टमी व्रतं संयोग एव कृ
 त्वन्यायेन नित्यं कान्ये च ॥ वर्षे वर्षे तु कर्तव्यं तुष्ट्यर्थं च कृपाणिनः ॥ अकुर्वन्
 रं कया तियावदिन्द्राश्चतुर्दशेति वीक्ष्य ॥ करणे प्रत्यवायात् सिध्यंति सर्वकाम्या
 णि कृते जन्माष्टमी व्रत इति स्कान्दे फलश्रवणञ्च ॥ तथा जयंती व्रतमपि ॥ शुक्ला

न्तेन तु यत्पापं शवहस्तस्य भोजने ॥ तत्पापं लभते कुंति जयंती विमुखो नर इति प्रत्य
 यवास्य महाजयार्थं कुरुतां जयंतीं ॥ उक्तं येन घेत्सादिना फलस्य च संकीर्तनात्
 ॥ केचित्तु रोहिणी संयुतोपोष्या सर्वाद्यो विनाशिनी ॥ अर्द्धरात्रादधश्चोर्द्ध
 कलया वा यदा भवेत् ॥ जयंती नाम सा प्रोक्ता सर्वपापप्रणाशिनी त्याग्रेयात् ॥
 रोहिण्या मर्द्धरात्रे च यदा कृष्णजन्माष्टमी भवेत् ॥ तस्यामभ्यर्चनं शौरे हंति पापं त्रि
 जन्मजमिति विष्णुपुराणं ॥ अर्द्धरात्रस्य कर्मकालत्वमवशीयते ॥ अतः कर्म
 लोपस्य यः काल इति वचनात् पूर्ववत् प्राप्ते रोहिणीयोगस्य च तत्रैव प्राशस्त्याति
 शायद्योतकत्वात्परदिने सतोपि रोहिणीयोगस्य न प्रयोजकत्वम् ॥ अन्यथा
 बुधसोमनारादेरपि तत्पापतेः ॥ किंच ॥ अभिजिन्नामनक्षत्रं नाम शर्वरी ॥ मु
 हूर्तो विजयो नाम यत्र जातो जनार्दन इति हेमाद्रौ ब्रह्मांडीयवचनाज्जयंती शब्दः

शर्वर्षामेमुख्यधो गिरो हि न्यां तु गो न इति न विती यदि ने रोहिनी योगे पि जन्मा कृमी पराना
 चित्रत मेदर साहस्य त्रय धन प्राति स्वि क मन न्यथा सिद्धं कर्म का लशास्त्र वा ध कं नृक्षयो
 गे च सति पूर्वस्यो स्था ज्य त्रयो ध कं कला का छे सा दिव क्ष्य मानं वच निदि वा वा यदि वा
 रात्रा विति वचनं न स्यात्ततः पूर्व धुर्बलं प्रकृते तु तदस्तीति न पूर्व धुर्बलं ॥ तथा
 १८ हि दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति चेद्रोहिनी का लारा त्रियुक्तां प्रकुर्वीत विशेषेण
 दुसंयुता मिति वचने न दिवा वा रात्रौ वा कृम्यदिकर न करोहिनी का लभावे एव श
 र्वर्ष पर पर्व य भूता यामध्य रा त्रिस्त धुक्ता याः पूर्वा कृम्याः कर्तव्यं तमुच्यते ॥ पचा
 यस्मिन्नेष दिवा रात्रौ वा कृम्यारोहिनी योगा भावस्तस्मिन् जयंती व्रत लोपे प्राप्ते रं दु
 संयुता कृमि मात्रे नापि जयंती व्रत स्यापि सिद्धि रिति तस्यार्थः एवं च कला मात्रे म
 पि द्वितीय दिने योग स ह्ये सैव मुख्य जयंती युक्ता कृमी प्राप्नोति न शर्वरी युक्ते ति मा २

(सा गिरो त्रा येन गौ न एव शर्व यजिये ती शब्दः तेन यथा एषा मसंभ धि कर नं न्या
 वे कुर्यादि द्वि वैश्वानरी विज इति मुख्या भाव निमित्त कं वैश्वानर्यनुष्ठान मेव
 मात्रा पि भवति ॥ बुध वारा दि योगे तु नैव मन्व यव्यतिरेको दृष्टौ न वा तस्य रोहिणी
 वज्जयंती संपादक संस्था तं येन पुरा नादा बुध त्रयं येन तस्यापि प्रयोजकत्वं स्या
 त्तेन यथा विष्णु मन्त्रे यो गे न श्रव न द्वाद सी वा मने जयंती विजये का दस्या
 दि सर्व सिद्धि स्तथा त्रकर्म का लशास्त्र वा ध का सा ति स्वि क शास्त्रा दक्ष योगे परै
 व जन्मा कृमी युक्ताः मपूर्व कृतस्तु तदेव हि प्राति स्वि कं शास्त्रं कर्म का लशास्त्र
 वा ध कं यदस्या धानोपपद्यतेः संभवति स्या न्योर्थः यत्तान दिवा वा यदि वा रा
 त्रा विति तत्रे दु संयुता मिति स्य सो ना मे पि विशेष तदस्यैक वाक्यं तया सोमवार
 पर ह्याने रं दिवा रात्रौ वा रोहिनी योगा भावे निशीथ गा ग्रा ह्ये तत्परं निशी

च विशेषेन रात्रियुक्तामधिकारात्रिव्यापिनीं कुर्यात् यथा दिनव्यये निशीथस्पर्शा
 भावे रोहिणीयोगाभावे चरदु संयुतां सोमवारयुतां कुर्वीते स अधिकरात्रिव्यापेः
 सोमवारस्य च निर्णायकत्वे मितियथा निशीथस्य मुहूर्तमात्रात्मकत्वाद्भूत
 यदिने वैषम्येन निशीथस्य शोऽहोरात्रो रोहिणीयोगाभावे चरात्रियुक्तां नि
 शीथव्यापिनीं यत्कुर्यात्तद्विशेषेन द्यु संयुतामधिक निशीथव्यापिनीमेव
 कुर्यात् रोहिणीयोगत्वाधिक निशीथव्यापिनीमपि तत्क्रास्यत्यनिशीथव्यापि
 नीमपि रोहिणीयुक्तामेव कुर्वीतेति ॥ अत्र दं वक्तव्यं ॥ न तावत्सोमेनापि वि
 शेषतरेकवाक्यतया रदु संयुतामिस्य सोमवारपरत्वे संभवति तदेक
 वाक्यतोया एवा संभवात् तथा हि प्रेतयोतिगतानां तु प्रेतत्वं नाशितं तु
 तैः पैः कृता सावने मासि अष्टमी रोहिणीयुता किंपुनर्बुधवारं न सोमेना
 पि विशेषतरेतीदं किंपुनर्वमीयुक्ते सनेन तथा मुहूर्तनापि संयुक्ता संयुता

साष्टमी भवेत् किंपुनर्वमीयुक्ता कुतः को घास्तु मुक्तिरिति या घादिवाक्ये
 नेकवाक्यभूते दिने नवमी सोमवारयोगपरं नाधरात्रमिति ततश्चात्रियुक्ता
 मिस्य नेकवाक्यतापत्ते भवितुमर्हति । तेनेदं संयुतामितीदं मध्यरात्रे तु
 योगोपलारापसुदये सतीत्याद्येकवाक्यतया च शोदयपरमेवेति माधवाधमिहि
 तसुरीचरी क्रियतां वारपरत्वेन व्याख्यातं तु यत्किंचिदेव किंचा वारयोगस्य
 निर्णायकत्वे पूर्वदिने निशीथयोगाभावे चरदु योगाभावे चरद्वितीयजन्माष्ट
 म्यापत्तिरिति विपरीतं बाधकं । यदप्यधिकरात्रिव्यापिनी ग्राह्ये तत्परत्वेन
 व्याख्यातय आधिक निशीथव्यापिनी ग्राह्ये तत्परत्वेन व्याख्यातं तत्सर्वं
 साम्यान्पनिर्नयादेव सिद्धमिति नास्य क्वचन स्पतत्परत्वं युक्तं । कृतेप्येवं
 व्याख्यादयेऽधिकरात्रिव्यापिन्या आधिक निशीथव्यापिन्या चरदु युक्ता
 याश्चाभावे स्यापि चरदु युता सेव ग्राह्ये वं ग्राह्ये तीतीति व्यर्थं किं

केविल्लति न्यायेन प्रयासः एवं पदादिनेपि क्रक्षयताया ग्रहं न तदा स्वामार्धरा
 त्रे क्रक्षयुक्ताया ग्रहं न केमुतिक न्यायेनैव सिद्धमिति तत्परत्वेनापि व्याख्या
 तं यकिंचिदेव। यच्च उदये चाष्टमी किंचिन्नवमी सकला यदि भवेत्तबुध
 संयुक्ता प्राजापत्यक्षसंयुता। अपि वर्षशतेनापि तस्य ते वाधवानेवति
 स्कांद्वाक्यस्य तारापसुदये सतीत्याद्येन वाक्यतया चंद्रोदयपरत्वेन व्या
 ख्यातं तदपि नवमी सकला यदीयस्यासंगता तदर्थं ज्ञानविजंमित
 मेव। नापि चंद्रोदयोष्टमी सत्त्वे रोहिणी योगे च सदेहास्ति येनानेन कि
 चिन्नीयेत॥ नापि चंद्रोदयानंतरं सकलेन वम्या बुधवारो धन्यः स
 भवेति। उदयमारभ्येव वारप्रवृत्तेः। उदयादुदयेवारं ति शारत्वात्। पूर्व
 बुधवारस्य तु न सकलनवमी संवधः तेनेदं वाक्यं नवमी क्षयपरत्वेन
 वेति नास्य चंद्रोदयपरता। पत्तु उदये चाष्टमी ति स्कांद्वाक्यस्य यथाशु

सामिहोत्राधिकरणन्यायेन गौण एव शर्वयोजयंती शब्दः तेन यथा एषामसंभवे कु
 र्यादिष्टं वैश्वानरीं हि जइति मुख्यभावनिमित्तकं वैश्वानर्यनुष्ठानमेवमात्रा
 पि भवति॥ बुधवारोदयो गेत्तु नैव मन्वयव्यतिरेको दृष्टो न वा तस्य रोहिणी
 वज्जयंती संपदकं स्यात्तेन पुरा नादावुपलब्धं येन तस्यापि प्रयोजक
 तं स्यात्तेन यथा विष्णुमुखतः योगेन श्रवणं द्वादसीवामनजयंती विज
 येकादस्यादि सर्वसिद्धिस्तथात्र कर्मकालशारत्रवाधकात्वात्तिस्विकृशारत्रा
 दक्षयोगपरैव जन्माष्टमी युक्ता मपूर्वकृतस्तुतदवहि प्रातिस्विकं शारत्रकर्मकाल
 शारत्रवाधकं यदन्यथानोपपद्यतेः संभवति स्यान्नोर्थः यत्तावदिवा वायदि वारा
 त्रविहितं त्रैलोक्यं संयुतामिह स्य सोमेनापि विशेषतः सकलाक्यतया सोमवार
 परत्वात्तेदं दिवारात्रो वा रोहिणी योगाभावे निशिधगा माद्येतेतत्परं निशित
 बोधकशब्दाभावात्तेन न च ये रोहिणी योगाभावो निशिधस्पर्शाभावे

मिधा यतत्र येनैवोदयेचाष्टमी किंचिदिति वाक्येन दिवुधादियोगे प्राशस्त्याति
 शयमात्रमुच्यते तथाचापि वर्षशतेनापि सादिर्वाक्यशो बोधिः ॥ न हि कृष्णाष्ट
 म्यां भवेद्यत्र कलैकारोहिनीयदिजयंति नामसाप्रोक्ता उपोष्यासा प्रयत्नतइति
 रोहिनीयोगवदुधयोगः क्वापि पुराणांतरे स्मृतौ वा जयंती संपादकोदष्टः ॥
 नापितस्य स्यात्तं येणान्वयव्यतिरेकोक्ताप्युपलब्धो येन तदेकवाक्यत
 यावारयोगस्यपि जयंती संपादकत्वाद्बुधमात्रयोगवशादुत्तरोच्येते
 युक्तप्रागिति दिक् ॥ अनंतमहादयस्तु उदयेचाष्टमी किंचिदिति वाक्यं
 दानादिविषयं उपवासाश्रवणादिसाहूः ॥ वयं तु जन्मसमीपरमेवेदं ॥ अ
 तएव विष्णु रहस्ये ॥ प्रजापसृक्षं संयुक्ता दृष्टानमसिचाष्टमी ॥ मुहूर्त
 मपितभ्येते सोपौरव्यासामहाकृतेति वचनेष्टमी गृहणात्तस्याएवचप

रत्नमुच्यते ॥ न तु जयंती ॥ त्रक्षयुक्तायाएव जयंतीत्वेन न सां सैदाहाभावात्
 संदिग्धेशास्त्रमर्थवदिति मायात् ॥ दिवावायदिवा रात्रा विसादिचशा
 स्त्रमष्टम्याः परत्वं बोधकमुक्तमेवानुस्येतादसस्थले द्वितीजन्मस्यभा
 वेयस्मिन् वर्षे जयंतीयाख्यो योगो जन्माष्टमी तदा अंतर्भूता जयंती सा
 दक्षयोगप्राशस्ति तइत्यादिना माधवाचार्येनोक्तम्या जयंती मंतेर्भा
 वः संगच्छते नापि मित्तकालानामंतर्भावो भवति ॥ नचात्र सप्तमेव स
 वचं सकाम इति वदुणा देवफलमिति वाच्यं ॥ अकरने दोषप्रवने
 स्य निमलस्य चानुपपत्तेः ॥ अतएवेतादृशस्थलेष्टम्याः कर्मकाल
 व्यापित्वेप्युक्तवाक्ये रोहिनीयोगे पूर्वस्यायाज्योत्तः परेव जन्माष्ट
 मीति नोपवासव्ययं किंच पूर्वस्यास्याज्यत्वे हेतुर्यदि नोक्तः स्यात्ततः स्या

ततः स्यादुपवासव्ययं प्रकृते तु सोऽस्तीति नोपवासव्ययं। एतेन जने पारनेक
 त्वोपवासांतरमपिन उपवासांतरस्यैव भावात् किंच। वक्ष्यमानकलाका
 रं सादिनादिवाक्यादिवासाविहादिनाचकस्य पूर्वत्र निषेधः परत्रेया
 नुष्ठानमुच्यते न तावज्जयंती ब्रतस्य रोहिणीयुक्ताया एव जयंती त्वे
 न तस्य पूर्वत्र प्रसक्त्यभावात्। तेन जन्माष्टमी ब्रतस्यैव पूर्वत्र निषे
 धः परत्र विधिरयमिति प्रसंगात्तर्भावादि सर्वमुपपन्नमिति प्राप्ति
 स्थिकं शास्त्रमेव कर्मकांतशास्त्राद्वत्तवदिति प्रतीतः केचित्तु त्रैताया
 दापरस्यैव राजन्कृतयुगे तथा। रोहिणी सहितान्ये पंचविद्विंशः समुपावि
 ताः। अतः परमहीपालसंप्राप्ते तामसैकलो जन्मतो वासुदेवस्य भविता
 ब्रतमुत्तममिति ब्रतहेमाद्रौ वचनात्कलो जन्माष्टमी परमेव न जयंती

तव्यख्यायां तेनैवा निष्कर्षमापातिता। तद्वथा। पूर्वधुर्निशीथेष्टमीमात्रं द्वितीय
 दिने च निशीथास्यर्शि निष्कर्षमीयथ परोहिनीयुक्ता तथापि बुधयुक्ता चेत्तदे
 वोत्तरास्यान्ते तदभावे वा वक्ष्यचने वा च निष्कर्षमिति सामात्। यदि तु बुधा
 भावे पिरोहिनीमात्रवशाद्दुत्तरास्ये तत्तदाराहिन्यभावे पिबुधमात्रवशा
 दुत्तरास्यात्। नक्षत्रयोगवद्वरयोगस्यापि प्रशस्य हेतुत्वात्। किंच यथा
 पूर्वहनि निशीथेष्टमीमात्रसत्त्वपित्रक्षबुधयोगात्तरेधुर्ब्रनं। एव पूर्वहनि
 निशीथे सत्रक्ष्माष्टमीत्वे पिबुधाधिक्यात् द्वितीयदिने ब्रतापत्तिरिति त
 न्नास्काद एवा सप्तमी संपुनाष्टम्यां भूत्वा त्रक्ष्मां हि जोत्तमा प्रजापसंदि
 तायेति मुहूर्तावे भवेद्यदि तदाष्टम्ये मित्रं पुन्यं प्रोक्तं व्यासादिभिः पुरेति
 पूर्वधुर्धरात्रैक्षयोगाभावे सप्तमीवेधे च द्वितीया मष्टमी जयंती च

क्षेपेवैवा। सप्तमी संयुताष्टम्या निशीथे रोहिणी यदि भविता साष्टमी पुन्या
 या वच्चदिव्यं कुराविसानेयात् कार्या विष्णुपि सप्तम्या रोहिणी सहि
 ताष्टमी तिपाद्या ज्ञानाष्टमी रोहिणी च सिवरात्रिस्तथैव च। पूर्ववि
 श्वेवकर्तव्यातिथिभाते च पारने मिति भगुवाक्या ज्ञायं सां पूर्ववि
 द्यायां उपवास समाचरेदिति गारुडश्च। अत्र चार्धरात्रादध्याध्या
 कलेया वापदा भवेत्। जयंती नाम सा प्रोक्तेति पूर्वोक्ताग्निपुरा नवाक्या
 दधरात्र एव यत्राष्टमी रोहिणी युक्ता तादृश जयंती मेव जयंती पूर्ववि
 द्याया मित्या दिवाक्यैः पूर्वविष्णुस्य प्रतिप्रसूयते। न तु पूर्वदिनेष्टमी
 मात्रस्यार्धरात्रव्यापित्वे तदुत्तरं च रोहिणी योगे। तेनेतादृशं स्पष्टेति
 यदिनेष्टमी रोहिणी योगेः सप्तमी संयुताष्टम्या भूत्वा अक्षद्विजोत्तमा।

प्रजापत्यद्वितीयेति मुहूर्ताधर्मवेधदि। तदाष्टमा मिके पुन्यं प्राक्तं व्यासा
 दिभिः पुरेति स्वादेवाक्या सरदिन एव ब्रतमिति ध्येयं। दिवोदासेन
 त्विदं वचनं नोपवासविषयं। उपवासशब्दाभावात्। किंतु पूर्वविष्णुया
 मुपोष्यद्वितीयदिने विहितस्य पारनस्या गत्वेन विधीयमानं ब्रह्मभो
 जनदक्षनादिकं रोहिण्यष्टम्यतिक्रमेनापि संपूर्णस्वामिधानेन रोहि
 ण्यष्टम्योरेव हतेत्यादिति महाप्रज्ञत्वं बोधयतीत्युक्तं द्वितीयपक्षे प
 रैव। प्रातः संकृत्य कालव्यासे मुख्यकाले च सत्वात्। स्पष्टं चैतदेवदा
 सानिवंधे एव मंशतो निशिथे समव्यासावपि वैषम्येत्वा धिक्केन निर्या
 उभयत्र व्यासावपि त्रैक्षयोगे परैव ग्राह्या। तस्य प्राशस्योत्सप्तमी वि
 द्यानिषेधाद्या अंतपक्षोपि त्रेधा पूर्वधुनिशीथेष्टमी परेति स्वत्याष्टमी

c

रोहिणीवयश्चापरेत्यष्टमीनिशीथादवकिपूर्वेति चेति शोचोत्तरं प्रवृ
 ताष्टमीरोहिनीयुक्त्वा पंचाशत्तमयधुरुभयस्य निशीथासंबधोवा। त
 त्राधेपरेत्युजयंतो योगस्य सत्त्वात्माधवमता पूर्वविश्राष्टमीया तु उद
 येन वमीदिनौ मुहूर्तमपि संयुक्ता संपूर्णा साष्टमी भवेद्वितीयाप्याप्त
 रैवा। यदा तु पूर्वदिनैर्मुद्राष्टमी द्वितीयदिने चक्रकारहिता कतिपया
 तदा परदिनरक्षयोगाभावेन पूर्वस्यास्याऽप्यत्र परदिनी यत्र रक्षयोगा
 रूपकारणाभावात् पूर्ववजन्मष्टमी। न च कलाकाश्या मुहूर्तापि यदा कृष्णाष्ट
 मीति विः नवम्यां सैव ग्राह्या स्यात्सप्तमी संयुक्ता न ही सन्निपुराणात्। वज
 तिया प्रयत्नेने सप्तमी संयुक्ताष्टमी। प्रविश्या यो तु सत्तां जातो देवकि
 नंदन इति ब्रह्मवैवर्तचिन्मक्षत्ररहिता। यापि परैव जन्मष्टमीती वाच्यं।

व्रतमिह्याहुस्तन्ना। अनेन हि वचनैर्न परमश्रेयो हतोरस्य जयंती व्रतस्य क
 लौपापिता दुर्लभत्वं मुच्यते। अन्यथा शुद्धाश्च ब्राह्मणा चारा भविष्यति वृ
 त्तो युगे रक्षादा वपि विभिकल्पनापत्तेरिति सिंधु कृतवस्तु तस्तु स्वत्पक्ष
 योगे जन्माष्टम्या जयंती संतर्भावेन तस्याः प्राधान्यमाह तत्त्वैर्युगात्
 रेन व्यैस्तु स्वत्पक्षयोगे पि द्वितीये वजन्माष्टमीति दिवा वा यद्विवारा जा
 विसादि वाक्ये र्यदा निर्णीतं तदा परदिने सतोपि जयंती योगस्य जन्माष्टमी
 निर्णायकत्वेन स्यात्। आभावादष्टमी प्राधान्यमाह तत्त्वैर्युगात्। तेन जन्माष्ट
 मी प्रयुक्तमेव कथादिश्रवणं कलौ न तु जयंती प्रयुक्तमिदं परमिदं व
 चनं युक्तमिति वयं प्रतीमः॥ तेनात्रायं निष्कर्षः॥ शुद्धा रोहिनी स हिता
 ष्टमी वा पूर्वधुरे वा र्द्धरात्रे परधुरे वा उभये धुरे नुभये धुर्येति। तत्राधेप

तत्रादि साहूः ॥ तस्मादेतादृशस्य लेपूर्वेव जन्माष्टमी। एवं चैतादृशस्य
 लेजयंतीव्रतलोपे प्राप्ते जंयंतीनामशर्वरिसेतदुपतिष्ठते। दिवा वाय
 दिवारात्राविति चेत्तुं प्राक्। अतश्चास्मिन्नेपि विषये सप्तमीवध
 वाक्यं न प्रवर्तते किंतु कार्या विद्यापि सप्तम्ये सेतदेवेत्यत्र विस्तरः ॥
 अंतयोः परैवा संकल्प्य काले व्यासिताभात् ॥ मुहूर्तेनापि संयुक्ता संपू
 र्णा साष्टमी भवेत्। कीं पुनर्नवमी युक्ता कुतः को घोरस्तु मुक्तिदेति पादना
 तुरोहिण्यायुक्ते सर्वः यदा तु शुक्रादिकाष्टम्येव केवला तदा सा गेह
 तोः सप्तमीवधस्य चाभावात् पूर्वैव। एवं यदाष्टमी विद्वन्मृना तदा
 रेहिग्राह्यतिथेरभावात् कार्या विद्यापि सप्तम्ये सादिव न च नो पूर्वैव
 यत्तु जन्माष्टमी पूर्व विद्वांसत्रक्षां सकाला मपि विहाय नवमी शुक्र

मुपोष्य व्रतमाचरेदिति व्यासोक्तेर्विद्वायाः क्षये शुद्धनवम्यामुपवास इतिके
 चिदाहस्तब्रेमादिमाधवनिर्णयामतका तादृशादिमहा निबंधास्तु ७ त्वा
 निर्मूलमिति शिवं ॥ अत्र वदुवत्तं व्ययमपि विस्तरति भयान्नोक्तं ॥ अत्र
 व्रते उपवासः पूजा चेत्युभयं प्रधानमि सप्तम्ये तो वगंतव्यं ॥ मासस्य मुखा
 र्यविचार्य शोध्यं सदा र्यधुर्यं बुधवर्यं वैर्यः ॥ पादा विदं शिवयोः प्रनम्य
 ॥ श्रीरामकृष्णो नमदभ्यधापि ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणं नमूयात् अस्मिन्व
 र्षतु पूर्वस्यास्ताड्यत्वे परदिनी याष्टमी रोहिणी योगरूपकारनाभावात्
 पूर्वैधुरेव व्रतमनुष्ठितं शिष्टैः ॥ सदा शिवाय नमः सके भाद्रपदशु
 धनवमी रात्रौ

५२ ५२

134
8(B)

सुखाद्यमीनिर्णयः॥

४
५८

तथात्वे लिप्यंतयापारनवाक्यानां निर्विषयत्वापत्तेः तेन कालाकाष्टेति
वाक्यमुदयेवाष्टमी किं चिदिति स्फादवाक्यैकवाक्यतया दितियदि
नेत्रक्षयोग एव पूर्वस्यास्माज्ज्येष्ठमाह न तु तदभाव इति प्रामाणीकः
वर्जनीयाप्रयत्नेन स्येत्तत्तु यदा दिनद्वये पिच्येदोदयव्याप्तिरिहैवंप
रमिति माधवाचार्यः॥ अन्येतु कालाकाष्टेति वचनं प्रतिमासं य
स्तुष्टाजन्माष्टमीव्रतं तद्विषयं। मदनरत्ने। प्रतिमासं च ते पूजाप्र
प्त्ययः करिष्यति मम चैवाखिलात्मा मासं प्राप्नोत्यसंशयः। अनेन
विधिना यस्तु प्रतिमासं नरेभ्यः। करोति वत्सरं पूर्णं यावदागमनं
हरेरिहादिपूरानां तरीयवचनान्युदाहृतजन्माष्टमीव्रतं प्रतीमा
सं सुखाद्यमीनिर्णयः॥ अतश्च गोरलोपहिनाशय्यादेवेत्युपसंह